

Joods Monument Utrecht

Op donderdagavond 29 oktober jl. onthulde de Utrechtse burgemeester Jan van Zanen een monument dat herinnert aan de gedurende de Tweede Wereldoorlog door de nazi's vermoorde Joden die vanuit Utrecht gedeporteerd werden. Het monument staat op het voorterrein van het Spoorwegmuseum, het voormalige Maliebaanstation vanwaar eertijds de meeste van deze Joden afgevoerd werden naar de vernietigingskampen.

Het monument bestaat uit twee delen. Het eerste deel wordt gevormd door een sculptuur met een grote sjofar, een ramshoorn, die bij Joodse hoogtijdagen wordt gebruikt als een teken van hoop. Onder deze sjofar een groepje van tien mannen; het minimale aantal, de zg. *minjan*, dat nodig is voor een geldige Joodse gebedsdienst. De voorste leest voor uit de Thora, de 'Boeken van Mozes', de basis van het Joodse geloof (en de eerste vijf boeken van de Christelijke Bijbel). Achter dit duidelijk 'uitgewerkte' tiental staan minder uitgewerkte figuren, schimmen op weg naar vernietiging.

Achter het monument met de sjofar, staat een muur van platen van zg. Jeruzalem-steen met daarin de namen gegraveerd van 1239 vermoorde Joodse mensen. Ze staan in rijen onder elkaar met in het midden een Davidsster en de tekst 'Zie, ik heb je in mijn handpalmen gegrift' in het Nederlands en in het Hebreeuws. Deze woorden zijn te lezen in Jesaja 49 vers 16a en hebben de betekenis dat van ieder mens de naam in de hand van God geschreven staat, zodat hij nooit vergeten zal worden.

Op de zaterdag na de onthulling reisde ik zelf in het begin van de middag naar Utrecht. Ik wist dat er in Utrecht gezinnen van een Joodse familie Lever gewoond hadden en ik wist ook dat er daarvan veel vermoord zijn geworden. Ik had nu de kans om daar even dichtbij te zijn op deze nieuwe herinneringsplaats. Het was een mooie late (31 oktober!) zonnige en nog warme herfst dag. Ik liep dan ook in een minuut of twintig van het centraal station naar het Spoorwegmuseum. De parkeerplaats van het museum was helemaal vol. In het museum zal het druk geweest zijn, maar veel verkeer was er daardoor niet meer langs de aanvoerweg naar het museum. Aan het einde van die weg, net voor de parkeerplaats, staat het monument aan de linkerkant, met de 'rug' tegen een tuin. Door een boom heen, werden er lichtflarden op geworpen. De bloemen van de 'onthullingsavond' lagen er nog. Zonder dat het druk was,

was er geregeld belangstelling voor het monument. Mensen keken alleen maar, of zochten een naam op de muur. Anderen schoten daarbij dan weer te hulp. Ik sprak een man die een biografie en een website had gemaakt over een Joodse fotograaf om hem zo aan de vergetelheid te ontrukken, ook zijn naam staat nu op het monument.

Zoals ik al wel wist, staan er inderdaad ook namen van Joodse Levers op. Omdat de naam Lever met een L begint en die letter midden in het alfabet staat, staan de namen

van (bijna alle) Levers precies in het midden van de wand met namen, boven en onder de Davidsster. Twee vrouwelijke Levers waren getrouwd met een Querido en staan vermeld bij de letter Q. Alles bijeen staan er de namen van 22 Levers op wier levens letterlijk vernietigd zijn geworden. Ik heb ze allemaal een-voor-een met geboortedatum, overlijdensdatum en overlijdensplaats heel nauwgezet gelezen. Ik vond dat ik dat moest doen. Nogal wat van deze Levers woonden vanouds in Utrecht, anderen kwamen vanuit Amsterdam met zijn grote Joodse gemeenschap (daar waren veel contacten en ook familiebanden mee). Weer anderen waren net voor of aan het begin van de oorlog van elders naar Utrecht gevlucht. Ze zijn er ook niet veilig gebleken.

Als je daar staat en al die namen ziet en leest, komt oorlog en genocide ineens dichtbij. Je

realiseert je hoe gemakkelijk die begint, 'gewoon' door mensen die soms al eeuwen naast elkaar wonen tegen elkaar op te zetten vanwege een uiterlijk of 'innerlijk' verschil. Dat is gevaarlijk spel: het kan zomaar, bewust of onbewust, uit de hand lopen. De oorlog lijkt en is misschien wel lang geleden intussen, toch is dit nog steeds iets van 'alldag'. Niet alleen ver weg, ook in Europa en zelfs in Nederland worden mensen als 'anderen' weggezet. We moeten wakker blijven. Ga ook eens staan bij zo'n monument, zou ik zeggen. Dat daarop in Utrecht dan ook nog de namen van zoveel Levers staan, geeft daaraan voor mij persoonlijk een heel extra dimensie.

Bij het verlaten van het monument legde ik naar wijd verbreid Joods gebruik een steentje dat ik meegenomen had bij de muur (bij een graf een bewijs dat je er was, dat er aandacht voor de dode was). Ik bleek niet de enige te zijn geweest.

© Bert Lever, november 2015

